

การถ่ายทอดเทคโนโลยีหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่
ศึกษาเฉพาะกรณีเขตตำบลไร่หลักทอง อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี

นางสาวอุทุมพร หมั่นทำการ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2529

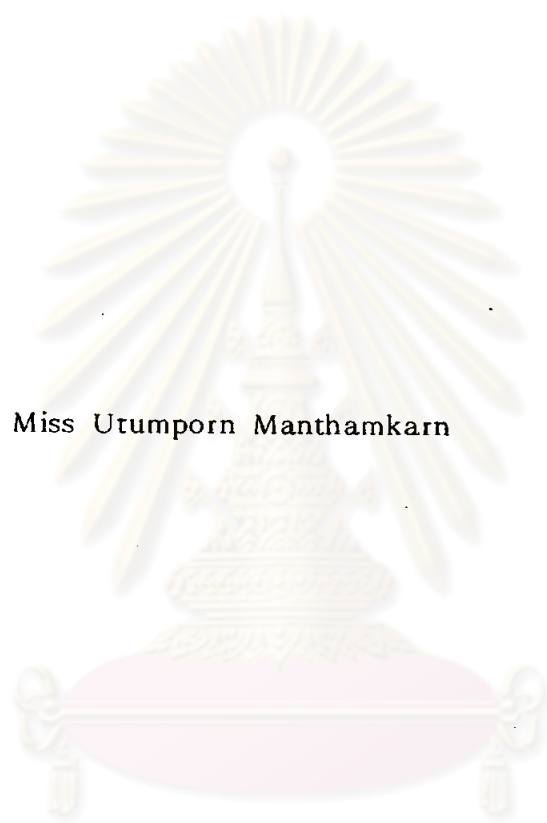
ISBN 974-566-984-9

013386

i 18329664

Technology Transfer in Bamboo Wickerwork Handicraft

A Case Study of Tambol Railakthong, Amphoe Phanat Nikhom, Chon Buri Province

Miss Utumporn Manthamkarn

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirement
for the Degree of Master of Arts**

Department of Public Relations

Graduate School

Chulalongkorn University

1986

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การถ่ายทอดเทคโนโลยีหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่ ศึกษาเฉพาะกรณี
เขตตำบลไทรหลักทอง อำเภอน้ำสิริกม จังหวัดชลบุรี
โดย นางสาว อุดมพร หนึ่งทำการ
ภาควิชา การประชาสัมพันธ์
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ศิริกายะ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.สรชัย พิศาลบุตร)

รักษาการในตำแหน่งรองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนรักษาการในตำแหน่งคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ธนวัติ บุญล้อม)

..... กรรมการ

(ศาสตราจารย์ อารัง เปรมปรีดี)

..... กรรมการ

(อาจารย์ ไพฑูรย์ทอง แก้วสุทธิ)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ศิริกายะ)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

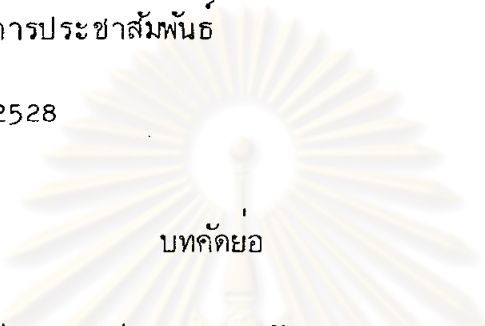
ชื่อวิทยานิพนธ์   การถ่ายทอดเทคโนโลยีหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่ ศึกษาเฉพาะกรณี
 เขตตำบลไรหลักทอง อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี

ชื่อนิสิต   นางสาว อุทุมพร หมั่นทำการ

อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ศิริกายะ

ภาควิชา   การประชาสัมพันธ์

ปีการศึกษา   2528

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจถึงลักษณะ และ รูปแบบของการถ่ายทอดเทคโนโลยีหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่ ที่ผู้ประกอบการผลิตได้รับจากแหล่งถ่ายทอดต่าง ๆ ขั้นตอนการยอมรับเทคโนโลยีของผู้ประกอบการผลิต ความสัมพันธ์ระหว่างความชำนาญงานในการผลิตเครื่องจักสานไม้ไผ่กับการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ของผู้ประกอบการผลิต และ ลักษณะความแตกต่างของผู้ประกอบการผลิตที่มีฝีมือดีมาก ฝีมือดี ฝีมือพอใช้ ในลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม การเป็นผู้นำในการถ่ายทอด ความคิดริเริ่ม และพฤติกรรมการสื่อสาร

ข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการผลิตเครื่องจักสานไม้ไผ่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 156 ราย ในแต่ละครัวเรือนที่ประกอบการผลิต จำนวน 156 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 70.59 ของจำนวนครัวเรือนที่ประกอบการผลิตทั้งหมด 221 ครัวเรือน ในเขตตำบลไรหลักทอง อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและการทดสอบไคสแควร์

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้คือ

1. การถ่ายทอดเทคโนโลยีหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่ ที่มีมาแต่ครั้งสมัยโบราณ ผู้ประกอบการผลิตจะได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษมากที่สุด ในลักษณะแบบมุขปาถะ โดยใช้เวลาพูดคัดแปลงให้คล้องจองกันง่ายแก่การจดจำ ส่วนการถ่ายทอดในยุคปัจจุบันนี้ ผู้ประกอบการผลิตจะได้รับการถ่ายทอดมาจากเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง มากที่สุด ซึ่งยืนยันตามสมมุติฐานข้อที่ 1

2. การยอมรับเทคโนโลยีทดแทนเครื่องจักรสานไม้ไผ่ของผู้ประกอบการผลิต มี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นรับรู้ ขั้นการจูงใจ ขั้นฝึกหัดหรือขั้นทดลอง ขั้นการตัดสินใจ และ ขั้นการยืนยัน ซึ่งแตกต่างจากขั้นตอนตามแบบจำลองการยอมรับนวัตกรรมของโรเจอร์สไม่ยืนยันตามสมมุติฐานข้อที่ 2

3. ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างประเภทของผู้ประกอบการผลิตที่มีฝีมือดีมาก ฝีมือดี และฝีมือพอใช้ ในลักษณะของประชากร เศรษฐกิจ สังคม และพฤติกรรมสื่อสาร ซึ่งไม่ยืนยันตามสมมุติฐานข้อที่ 3 แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับ ความคิดริเริ่มและการเป็นผู้นำในการถ่ายทอด มีความแตกต่างกัน ยืนยันตามสมมุติฐานข้อที่ 3

4. ไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างความชำนาญงานในการผลิตทดแทนเครื่องจักรสานไม้ไผ่ กับการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ของผู้ประกอบการผลิตในระดับนัยสำคัญ 0.05

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยเสนอแนะให้ผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีทดแทนเครื่องจักรสานไม้ไผ่ ควรเป็นผู้มีความรู้และ ระดับฝีมือซึ่งไม่สูงหรือแตกต่างกันอย่างมากจากผู้รับการถ่ายทอด เพื่อให้เกิดการยอมรับเทคโนโลยีนั้น ๆ มากขึ้น นอกจากนี้ ควรได้มีการวิจัยหาความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการสอนซึ่งใช้สัญลักษณ์ในรูปของภาษาที่ใช้ในการถ่ายทอดเทคโนโลยี ซึ่งมีมาแต่ดั้งเดิมนี้ ว่ามีความหมายอันสำคัญต่อทางสังคมและทางการเรียนรู้เทคโนโลยีอย่างไรบ้าง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title   Technology Transfer in Bamboo Wickerwork
 Handicraft : A Case Study of Tambol Railakthong,
 Amphoe Phanat Nikhom, Chon Buri Province

Name   Miss Utumporn Manthamkarn

Thesis Advisor   Associate Professor Sirichai Sirikaya, Ph.D.

Department   Public Relations

Academic Year   1985

ABSTRACT

The purpose of this study was to understand the patterns of Technology transfer of the bamboo wickerwork handicraft. The steps of technology transfer were analyzed. The relations between the producers' experiences and the adoption of new technology were studied.

The data were collected from the producers of bamboo wickerwork in Tambol Railakthong, Amphoe Phanatnikom, Chon Buri Province. The sample of 156 household was selected. The questionnaire was the instrument of data collection. Percentage, Means and Chi-square test were used for data analysis.

1. The results of the study were following bamboo wickerwork handicraft productions has been done by the oral tradition since the ancient time. The use of words which was very easily to remember and to teach. The result of the study confirmed the Hypothesis 1.

2. There was different between Rogers' Model of adoption Process and the process of technology Transfer of the bamboo wickerwork handicraft. Therefore, the Hypothesis 2 was rejected.

3. There was no different between the skill levels and the demographic variables Socio-economics variables and communication behavior variables. However, there were different between the skill levels and the initiative levels and leaderships of technology transfers. Thus, the Hypothesis 3 was confirmed.

4. There were relations between the experience level of the producers and the amount of technology adoption of the producers. Thus, the Hypothesis 4 was rejected.

From the result of this study, the author suggested that the technology should be transfer at the level that the receiver could be performed. In addition, the further study should place on the method of transfer by using the oral traditional language which has significantly tied with its social settings.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความช่วยเหลือและสนับสนุนจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านคือ รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ศิริภายะ เป็นผู้แนะนำทฤษฎีและแนวการศึกษาวิจัย อันเป็นที่มาของการเลือกประเด็นปัญหาในการวิจัย พร้อมทั้งให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมแก้ไขปัญหาคงจนชี้แนะสิ่งที่ควรปรับปรุงในการวิเคราะห์ปัญหา ศาสตราจารย์ ธีรารัง เปรมปรีดี จากคณะวิศวกรรมศาสตร์ ได้กรุณาให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับทฤษฎีและแบบจำลองการถ่ายเทคเทคโนโลยี อาจารย์ โพธิ์ทอง แก้วสุทธิ เป็นผู้ให้คำแนะนำในการสำรวจ หัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่ และข้อมูลของทางราชการ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้รับความกรุณาจากคุณปราณี บริบูรณ์ ผู้ใหญ่จันทร์ ศิริสวัสดิ์ คุณทษิต พิมสุรินทร์ พัฒนาการประจำตำบลไร่หลักทอง นายประทวน บุญญา ประธานกลุ่มจักสาน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 นายเจวิียง จลอง ตลอดจนผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3, 7, 5, 10, 4 ที่ได้ให้ความรู้และบันทึกเรื่องราวความเป็นมาของการประกอบอาชีพหัตถกรรมจักสานในเขตตำบลไร่หลักทอง และการสำรวจหมู่บ้าน

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือด้านการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ จากอาจารย์พจน์ เชยจรรยา คุณธাত্রี ริวเจริญ และคุณดาวระดา อักษรกุล เจ้าหน้าที่กองเพิ่มผลผลิตอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้รับความร่วมมือจากกองอุตสาหกรรมในครอบครัว กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม คุณพิสณฑ์ ใจสุทธิ และ คุณเรณู ร้อยสมมุติ ตลอดจนเจ้าหน้าที่งานพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์ทุก ๆ ท่าน ที่ช่วยให้การเก็บข้อมูลเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็ว

ความเพียรพยายามในการศึกษาและเรียบเรียงการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จ จำต้องอาศัยการสร้างพลังทางจิตใจอย่างสูง และการสำนึกในพระคุณของบรรพบุรุษช่างฝีมือจักสานพื้นบ้านโบราณ ตลอดจนผู้ให้ความร่วมมือช่วยเหลือทุกท่าน ที่กล่าวนามมาแล้วข้างต้น โดยเฉพาะคุณสุภารัตน์ ควรสถาพรทวี เพื่อนผู้เป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
รายการตารางประกอบ.....	ฎ
รายการแผนภาพประกอบ.....	ท
บทที่	
1 บทนำ.....	1
เหตุผลและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	14
ปัญหาที่วิจัย.....	14
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	15
สมมุติฐานของการวิจัย.....	15
นิยามศัพท์.....	16
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	19
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	19
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	21
2 แนวความคิด ทฤษฎี และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	23
1. แนวความคิดในการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ ชนบท.....	24
2. ทฤษฎีการยอมรับนวัตกรรม.....	38
3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	52
กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา.....	52
ภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา.....	54
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	60
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	62

	หน้า
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	65
การวัดตัวแปร.....	66
กรรมวิธีข้อมูล.....	67
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	67
4 สภาพทั่วไปของตำบลไทรหลักทอง.....	68
5 การถ่ายทอดเทคโนโลยีหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่.....	83
การถ่ายทอดในอดีต.....	83
การถ่ายทอดในปัจจุบัน.....	84
6 สรุปและขอเสนอแนะ.....	104
บรรณานุกรม.....	106
ภาคผนวก.....	111
ก. แบบสัมภาษณ์.....	112
ข. ประวัติอำเภอพนัสนิคม.....	129
ค. รายชื่อผู้ประกอบการผลิตเครื่องจักสานไม้ไผ่.....	141
ง. สัดส่วนของมูลค่าส่งออกผลิตภัณฑ์หัตถกรรมต่อมูลค่าการส่งออก รวมทั้งหมดของสินค้าทุกชนิด.....	150

รายการตารางประกอบ

ตารางที่		หน้า
1	รายชื่อหมู่บ้านที่สำรวจและจำนวนผู้ประกอบการผลิตที่ให้สัมภาษณ์.....	55
2	จำนวนผู้ประกอบการผลิตเครื่องจักสานไม้ไผ่ จำแนกประเภทตาม แรงงานฝีมือ.....	56
3	จำนวนแรงงานฝีมือการผลิตเครื่องจักสานไม้ไผ่ จำแนกตามหมู่บ้าน.....	56
4	กลุ่มผู้ประกอบการผลิตที่ให้สัมภาษณ์ จำแนกตามช่วงอายุ.....	57
5	ตัวแปรที่ทำการศึกษารายจำแนกตามสมมุติฐาน.....	65
6	จำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินของตำบล.....	68
7	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามหมู่บ้าน.....	69
8	ปริมาณของยานพาหนะในตำบล.....	72
9	จำนวนประชากรจำแนกตามหมู่บ้านในเขตตำบลไรหลักทอง.....	74
10	จำนวนประชากรจำแนกตามกลุ่มอายุ.....	75
11	จำนวนครัวเรือนที่ปลูกข้าวเจ้า และ เนื้อที่เพาะปลูกที่ใช้จำแนก ตามหมู่บ้าน.....	76
12	แสดงจำนวนเครื่องมือ เครื่องใช้ทางเกษตรกรรมภายในตำบล.....	77
13	ลักษณะการถือครองที่ดินในเขตตำบลไรหลักทอง.....	78
14	ลักษณะการประกอบอาชีพของประชากร.....	79
15	ลักษณะการจำหน่ายผลิตผลทางเกษตร.....	81
16	จำนวนผู้ประกอบการผลิตที่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากแหล่ง ถ่ายทอดต่าง ๆ เพื่อนำไปประกอบอาชีพครั้งแรก.....	89
17	ร้อยละของผู้ประกอบการผลิต จำแนกตามประเภทระดับฝีมือที่ ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากแหล่งถ่ายทอดต่าง ๆ.....	90
18	แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ประกอบการผลิตภายในแต่ละกลุ่ม จำแนกประเภทตามระดับฝีมือ.....	91

	หน้า	
19	เส้นทางรถยนต์โดยสารติดต่อไปอำเภอพนสนิมคม.....	131
20	สรุปพื้นที่ซึ่งใช้ในการเพาะปลูกรวมทั้งหมด.....	133
21	แสดงการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญในอำเภอพนสนิมคม พ.ศ. 2523.....	134
22	แสดงประเภทผลผลิตทางอุตสาหกรรมของอำเภอพนสนิมคมปี 2523..	134
23	แสดงจำนวนโรงเรียนในเขตอำเภอพนสนิมคม ปี 2523 จำแนกตาม ระดับการศึกษาที่สอน.....	136

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการแผนภาพประกอบ

แผนภาพที่		หน้า
1	ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสาร เทคโนโลยี อุตสาหกรรม และ ศิลป.....	13
2	แสดงวงจรของกระแสสารสนเทศที่ใช้ในการถ่ายทอดเทคโนโลยี สู่ชนบท.....	31
3	แสดงวัฏจักรของสินค้าผลิตภัณฑ์ใหม่เข้าสู่ตลาด	49
4	แผนที่ตำบลบำรลักษ์ทอง อำเภอพนสนิมคม.....	71
5	แผนภาพแสดงสมาชิกของครอบครัวอย่างน้อยสองครอบครัว มารวมกัน แบบแผนการถ่ายทอดตามระบบสัจญาติ.....	95
6	แผนภาพหมู่บ้านในเขตตำบลไร่หลักทอง.....	149

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย